

Математика

ИШ ДЕПТЕРИ

Бул китепти кантип колдонсо болот

Бул иш дептери суроолор жана тапшырмалар аркылуу математикалык түшүнүктөрдү өздөштүрүүгө жардам берет. Анда төмөнкү өзгөчөлүктөр бар:

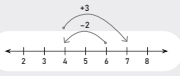
БӨЛҮМ 01 Сандар

1.1-көнүгүү

1 Төмөнкү сандык туюнтмаларды эсептегиле. Төмөндө көрсөтүлгөндөй сан түз сызыгын колдонуп чыгаруу, эсептөөнү бир топ жеңилдетет.

Мисал

$6 - 2 + 3 = 7$

а $8 + 2 - 6 =$

б $-3 - 2 + 5 =$

в $3 - 2 + 5 =$

САНДАР 1

Тапшырмалар ар бир бөлүмдү канчалык жакшы өздөштүрүп жатканыңарды баалоого мүмкүндүк берет.

Тапшырмалар окуу тажрыйбаңарды арттырып, математикалык идеяларды изилдөөгө жана ачууга үндөйт.

МОИ тапшырмалары силердин ой жүгүртүүңөрдү жана математикалык ишмердигиңерди өнүктүрүүгө түрткү берет.

1B тапшырмасы

1 Төмөнкү калкулятор менен эсептегиле жана муну ким айтканын тапкыла.

Калкулятордо эсептөө:

O	$\sqrt{1600}$	
S	19^2	
I	$60^2 + \sqrt{625}$	
N	$\sqrt{289} + \sqrt{1331}$	
E	$11^3 + \sqrt{1000}$	
A	$13^2 - 2 \times \sqrt{35937}$	
P	$18^3 + \sqrt{5184} + 50$	
M	$(\sqrt{292681} - 7^3) \div 3^2$	

361 8640 22 1341 40 28 131 40 8640 361 361 40 28

2 Каалаган оң бүтүн сан үчүн, анын квадраттык тамыры $\sqrt{\quad}$ жана $\sqrt[3]{\quad}$ жөнүндө эмне билесиңер? Эмне үчүн экенин түшүндүргүлө.

14 1-БӨЛҮМ

Жашоо эки гана нерсе үчүн жакшы: математиканы окуу жана математиканы окутуу.

МЕН КИМИН?

МАЗМУНУ

БӨЛҮМ

01

Сандар

1.1-көнүгүү	6
1.2-көнүгүү	11
1.3-көнүгүү	15
1.4-көнүгүү	17
1.5-көнүгүү	20

БӨЛҮМ

02

Жөнөкөй
бөлчөктөр,
ондук
бөлчөктөр
жана
пайыздар

2.1-көнүгүү	21
2.2-көнүгүү	24
2.3-көнүгүү	27
2.4-көнүгүү	31
2.5-көнүгүү	34
2.6-көнүгүү	36
2.7-көнүгүү	39
2.8-көнүгүү	43
2.9-көнүгүү	44
2.10-көнүгүү	47
2.11-көнүгүү	49
2.12-көнүгүү	52

БӨЛҮМ

03

Катыш жана
пропорция

3.1-көнүгүү	56
3.2-көнүгүү	63
3.3-көнүгүү	64

БӨЛҮМ

04

Алгебра

4.1-көнүгүү	70
4.2-көнүгүү	75
4.3-көнүгүү	79
4.4-көнүгүү	81
4.5-көнүгүү	86
Exercise 4.6	85

БӨЛҮМ

05

Барабарсыздыктар,
сан удаалаштыгы,
функция жана
графиктер

5.1-көнүгүү	95
5.2-көнүгүү	98
5.3-көнүгүү	105
5.4-көнүгүү	107
5.5-көнүгүү	116

БӨЛҮМ

06

Статистика

6.1-көнүгүү	119
6.2-көнүгүү	122
6.3-көнүгүү	127
6.4-көнүгүү	133

БӨЛҮМ
07

Ыктымалдуулук

7.1-көнүгүү	140
7.2-көнүгүү	145
7.3-көнүгүү	148

БӨЛҮМ
08

Эки жана үч
өлчөмдүү
фигуралар

8.1-көнүгүү	150
8.2-көнүгүү	153
8.3-көнүгүү	156
8.4-көнүгүү	159
8.5-көнүгүү	164
8.6-көнүгүү	168

БӨЛҮМ
09

Карталар,
масштабдар
жана өзгөртүп
түзүүлөр

9.1-көнүгүү	171
9.2-көнүгүү	179
9.3-көнүгүү	184
9.4-көнүгүү	188
9.5-көнүгүү	192

БӨЛҮМ
10

Эки жана үч
өлчөмдүү
фигураларды
өлчөө

10.1-көнүгүү	196
10.2-көнүгүү	199
10.3-көнүгүү	206
10.4-көнүгүү	209
10.5-көнүгүү	216
10.6-көнүгүү	219

Answers

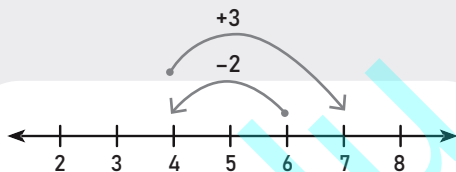
218

1.1-көнүгүү

- 1 Төмөнкү сандык туюнтмаларды эсептегиле. Төмөндө көрсөтүлгөндөй сан түз сызыгын колдонуп чыгаруу, эсептөөнү бир топ жеңилдетет.

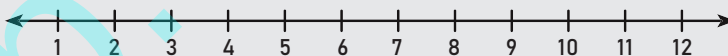
Мисал:

$$6 - 2 + 3 = \underline{7}$$

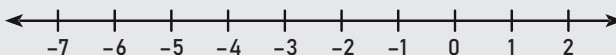
a

$$8 + 2 - 6 = \underline{\quad}$$

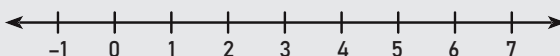
b

$$-3 - 2 + 5 = \underline{\quad}$$

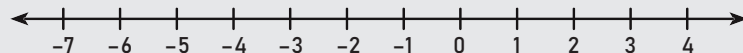
c

$$3 - 2 + 5 = \underline{\quad}$$

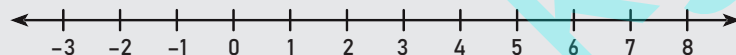
d

$$2 - 3 - 5 = \underline{\hspace{2cm}}$$

e

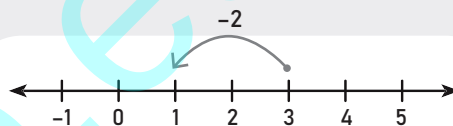
$$1 + 2 + 3 - 4 - 5 = \underline{\hspace{2cm}}$$

- 2 Төмөнкү сандык туюнтмаларды эсептегиле. Төмөндө көрсөтүлгөндөй сан түз сызыгын колдонуп чыгаруу, эсептөөнү бир топ жеңилдетет.

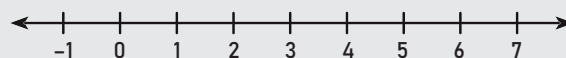
Мисал:

$$3 + (-2) = 3 - 2 = \underline{1}$$

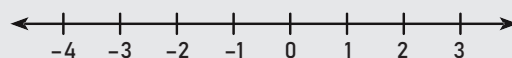
a

$$4 + (-4) = \underline{\hspace{2cm}}$$

b

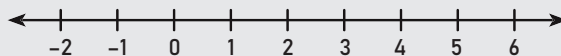
$$\begin{aligned} -2 - (-2) &= \underline{\hspace{2cm}} \\ &= \underline{\hspace{2cm}} \end{aligned}$$

c

$$5 + (-6) = \underline{\hspace{2cm}}$$

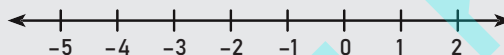
$$= \underline{\hspace{2cm}}$$

d

$$-4 - (-6) = \underline{\hspace{2cm}}$$

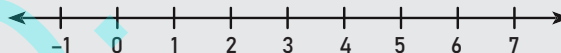
$$= \underline{\hspace{2cm}}$$

e

$$-(-6) - 3 = \underline{\hspace{2cm}}$$

$$= \underline{\hspace{2cm}}$$

f Сара кошуу амалын аткаруу тартибин төмөндө көрсөтүлгөндөй алмаштырууга болорун ырастайт.

Мисал: $\underbrace{(-1) + 2} + 3 = 1 + 3 = 4$

$(-1) + \underbrace{2 + 3} = (-1) + 5 = 4$

Нурбек кемитүү амалын аткаруу тартибин төмөндө көрсөтүлгөндөй аткарууга болорун ырастайт:

Мисал: $\underbrace{5 - 1} - (-2) = 5 - \underbrace{1 - (-2)}$

Кандай ойлойсуңар, Нурбектин чыгарылышы туурабы? Түшүндүргүлө.

- 3 Төмөнкү туюнтмаларды сан түз сызыгын колдонуп эсептегиле.
Андан кийин калькулятор менен текшерип көргүлө:

a $7 + (-3) =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

b $(-2) + (-3) =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

c $7 + (-8) =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

d $(-2) + (-8) =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

- 4 Боштукту толтургула:

a $8 + \square = 3$

b $-8 - \square = 1$

- 5 Төмөнкү туюнтмаларды сан түз сызыгын колдонуп эсептегиле.
Калькулятордун жардамы менен жыйынтыктарды текшергиле.

a $6 \times (-4) =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

b $-3 \times 5 =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

c $60 \div (-5) =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

d $(-72) \div 9 =$

Калькулятордо эсептөө: _____.

6 Боштукту толтургула.

a $(-5) \times \square = -15$

b $\square \div (-7) = -8$

7 Төмөнкү туюнтмаларды сан түз сызыгын колдонуп эсептегиле.
Калькулятордун жардамы менен жыйынтыктарды текшергиле.

a $30 + 41 - 28 =$

Калькулятордо эсептөө: _____

b $23 - 49 + 10 =$

Калькулятордо эсептөө: _____

c $50 + (-65) - 26 =$

Калькулятордо эсептөө: _____

d $39 - (-27) + (-48) =$

Калькулятордо эсептөө: _____

8 $21 \times 13 = 273$ он сан экени белгилүү.

Терс сандарды киргизүү менен, биз $(-21) \times 13 = -273$ алабыз.

$21 \times 13 = 273$ боло турган дагы үч көбөйтүү же бөлүү туюнтмасын жазгыла.
Туюнтмаларда терс белги (минус) камтылышы керек.

9 $+$, $-$ жана $\times$ белгилерин ар бирин бир гана жолу колдонуп, туюнтманын эң чоң маанисин алуу үчүн боштуктарды толтургула:

$4 \square 3 \square (-2) \square 1$

1.2-көнүгүү

1 Төмөнкү сандардын эң кичине жалпы бөлүнүүчүсүн (ЭКЖБ) тапкыла:

a 9 жана 11

b 5 жана 8

c 24 жана 36

d 30 жана 45

2 Төмөнкү сандардын эң кичине жалпы бөлүнүүчүсүн (ЭКЖБ) тапкыла:

a 2, 3 жана 5

b 10, 12 жана 15

3 Төмөнкү сандардын эң чоң жалпы бөлүүчүсүн (ЭЧЖБ) тапкыла:

a 4 жана 12

b 12 жана 20

c 50 жана 70

d 12 жана 18

4 Төмөнкү сандардын эң чоң жалпы бөлүүчүсүн (ЭЧЖБ) тапкыла:

a 10, 18 жана 24

b 27, 81, 54

- 5 Сезим эки сандын ЭКЖБы (эң кичине жалпы бөлүнүүчүсү) ошол эки сандын көбөйтүндүсү деп айтат. Мисалы, 3 менен 5 тин ЭКЖБы 3 менен 5 тин көбөйтүндүсү, башкача айтканда 3×5 , же 15. Силер аны менен макулсунарбы? Жообуңарды түшүндүргүө.

- 6 а Төмөнкү таблицаны толтургула. Биринчиси силер үчүн аткарылган:

Сандар	ЭЧЖБ	ЭКЖБ	ЭЧЖБ $\times$ ЭКЖБ	Сандардын көбөйтүндүсү
12 жана 15	$12 = 1 \times 12$ $= 2 \times 6$ $= \underline{3} \times 4$ $15 = 1 \times 15$ $= \underline{3} \times 5$ Демек, ЭЧЖБ = 3.	12ге бөлүнүүчүлөр: 12, 24, 36, 48, <u>60</u> , ... 15ке бөлүнүүчүлөр: 15, 30, 45, <u>60</u> , ... Демек, ЭКЖБ = 60	$3 \times 60 = 180$	$12 \times 15 = 180$
15 жана 25				
13 жана 15				
27 жана 36				

- б Жогорудагылардан кандай жыйынтык чыгарууга болот?

- 7 73 менен 75 сандарынын эң чоң жалпы бөлүүчүсүн (ЭЧЖБ) тапкыла.
Эсептөөлөрсүз эле 73, 75 жана 77 сандарынын эң чоң жалпы бөлүүчүсүн аныктагыла.

- 8 Айбектин кечесине 50дөн 100гө чейин адам келген. Аларды ар бир столго 9 кишиден же 7 кишиден отургузууга мүмкүн болгон, эч кандай бош орун калган эмес. Кечеге канча адам келген? Жообуңардын тууралыгын түшүндүргүлө.

- 9 Алинада бир нече таттуулары бар. Ал таттууларды 3, 4, 5 же 6 досуна тең бөлүштүрсө, таттуулар калбай турганын түшүнөт. Анын эң аз канча таттуусу бар? Жообуңардын тууралыгын түшүндүргүлө.

1.3-көнүгүү

- 1 Бир нече сандар кутучада көрсөтүлгөн:

88 800,

44 322,

7812

6531,

1415,

53 540

a Кандай сандар 2ге бөлүнөт?

b Кандай сандар 3кө бөлүнөт?

c Кандай сандар 7ге бөлүнөт?

d Кандай сандар 6га бөлүнөт?

e Кандай сандар 4кө бөлүнөт?

f Кандай сандар 8ге бөлүнөт?

- 2 a Темирлан бир сан 12ге бөлүнсө, ал сан сөзсүз 3кө да, 4кө да бөлүнүшү керек дейт. Бул туурабы? Жообуңарды далилдөө үчүн мисал келтиргиле.

- b Назира бир сан 2ге жана 3кө бөлүнсө, анда ал сан сөзсүз 6га да, 12ге да бөлүнүшү керек дейт. Бул туурабы? Жообуңарды далилдөө үчүн мисал келтиргиле.

- 3 $32m451$ саны 9 га бөлүнөт. m канчага барабар болушу мүмкүн?
Бул жоопко кантип келгениңерди түшүндүргүлө.

- 4 $3624n0$ саны 5ке, 10 го жана 25ке бөлүнөт. n канчага барабар болушу мүмкүн?
Бул жоопко кантип келгениңерди түшүндүргүлө.

- 5 Бөлүнүүчүлүк белгилерин колдонуп, төмөнкү сандарды мүмкүн болушунча жөнөкөй көбөйтүүчүлөргө ажыраткыла. Эсептөөлөрдү так көрсөткүлө:

a 119

b 783

b 3245

1.4-көнүгүү

1 Төмөнкүлөрдү калькулятор менен эсептегиле:

a 13^2

b 45^2

c $\sqrt{289}$

d $\sqrt{1089}$

2 Төмөнкүлөрдү калькулятор менен эсептегиле:

a $9^2 + 11^2$

b $24^2 - 7^2$

c $\sqrt{400} \times 3 - 6^2$

d $8^2 \times 5 \div 16$

3 Эрлан $9^2 + 11^2$ деген $(9 + 11)^2$ менен бирдей деп талашкан. Силер буга макулсуңарбы? Жообуңарды түшүндүргүлө.

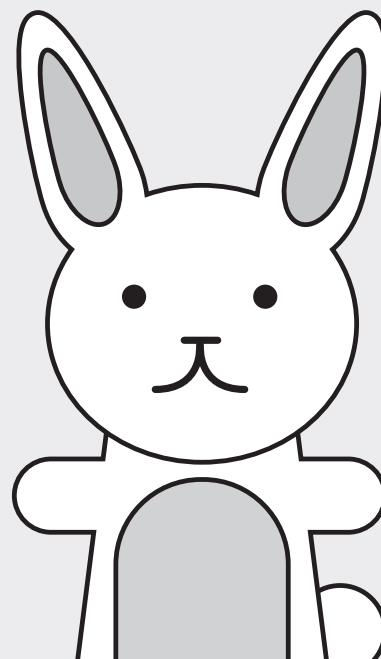
1А тапшырмасы

Төмөнкүнү калькулятор колдонбостон эсептегиле жана коендун сүйүктүү тамагын тапкыла.

Жооп

E	$12 \div (-2 - 1) \times 6 \div 2^3$	
O	$20 + [8 \times 2 - 36 \div (-6)]$	
V	$17 \times 3 + 13 \times 3 - (-45) \div 9$	
L	$3 \times 8 \div 2^2 + 7 - 12 \div 3$	
R	$(-2) + (-1) - 3 + 2 \times (-7)$	
C	$3 \times 12 + 3 \times 18 - 3 \times (-10)$	
A	$8 + (-4) \div 2 + 3^3 \div 3 + 3$	
S	$16 \div (-4) \times (-2) - 49 \div (-7) \times 3$	

120 9 42 95 -3 -20 29

1В тапшырмасы

- 1 Төмөнкүнү калькулятор менен эсептегиле жана муну ким айтканын тапкыла.

Калькулятордо эсептөө:

O	$\sqrt{1\,600}$	
S	19^2	
I	$60^3 \div \sqrt{625}$	
N	$\sqrt{289} + \sqrt[3]{1\,331}$	
E	$11^3 + \sqrt[3]{1\,000}$	
A	$13^2 - 2 \times \sqrt[3]{35\,937}$	
P	$18^3 \div \sqrt{5\,184} + 50$	
M	$(\sqrt{292\,681} - 7^3) \div 3^2$	

Жашоо эки
гана нерсе
үчүн жакшы:
математиканы
ачуу жана
математиканы
окутуу.

361 8 640 22 1 341 40 28 131 40 8 640 361 361 40 28

- 2 Каалаган оң бүтүн сан үчүн, анын квадраттык тамыры $\sqrt{\quad}$ жана $\sqrt[3]{\quad}$ жөнүндө эмне билесиңер? Эмне үчүн экенин түшүндүргүлө:

1.5-көнүгүү

1 Төмөнкүлөрдү калькулятордун жардамы менен эсептегиле:

a 7^3

b 12^3

c $\sqrt[3]{125}$

d $\sqrt[3]{729}$

2 Төмөнкүлөрдү калькулятордун жардамы менен эсептегиле:

a $4^3 + 8^3$

b $15^3 - 3^3$

c $\sqrt[3]{64} \times 7 - 13$

d $9^3 \times 2 \div 27$

3 Төмөнкүлөрдү калькулятордун жардамы менен эсептегиле:

a $\sqrt[3]{-125} + 4^3 - 9$

b $\sqrt[3]{-729} \times 4 - 2^3$

4 Эмне үчүн $\sqrt[3]{-64}$ саны бар, бирок $\sqrt{-64}$ саны жашабай тургандыгын түшүндүргүлө:

2.1-көнүгүү

1 Төмөнкү бөлчөктөрдү салыштырып, чоңун тегеректегиле:

a $\frac{19}{15}, \frac{7}{5}$

b $\frac{17}{6}, \frac{8}{3}$

c $\frac{5}{3}, \frac{29}{18}$

d $\frac{19}{7}, \frac{39}{14}$

e $\frac{7}{5}, \frac{13}{10}$

f $\frac{15}{4}, \frac{57}{16}$

g $\frac{16}{9}; \frac{19}{12}$

h $\frac{21}{8}; \frac{17}{6}$

2 Бөлчөктөрдү өсүү тартибинде жайгаштыргыла:

a $\frac{5}{3}; \frac{7}{6}; \frac{34}{12}$

b $\frac{15}{18}; \frac{17}{6}; \frac{21}{16}$

3 Бөлчөктөрдү кемүү тартибинде жайгаштыргыла:

a $\frac{7}{2}; \frac{26}{7}; \frac{53}{14}$

b $\frac{13}{9}; \frac{23}{18}; \frac{5}{3}$

4 Сандардын ичинен эң чоңу кайсы?

$1\frac{3}{8}; \frac{8}{7}; \frac{5}{4}$

5 Сандардын ичинен эң кичинеси кайсы?

$$\frac{4}{7}; 5\frac{1}{2}; \frac{15}{14}$$

6 Азамат $\frac{7}{2}$ жана $\frac{9}{4}$ тү салыштырат. Ал $9 > 7$ жана $4 > 2$ болгондуктан, $\frac{9}{4} > \frac{7}{2}$ деп айтты. Анын ой жүгүртүүсү туурабы? Түшүндүрүп бергиле:

7 a $\frac{18}{15} < x < \frac{38}{17}$ шартын канааттандырган x тин бүтүн маанисин тапкыла.

b Эгер a бөлүгүндөгү x буруш бөлчөк болсо, ал кайсы сан болушу мүмкүн? Бир мүмкүн болгон жообун жазгыла.

2.2-көнүгүү

1

Нургүл кошуу амалын төмөнкүдөй аткарды:

$$1\frac{2}{5} + 2\frac{4}{5} = 3\frac{6}{5}$$

Анын жообу жөнүндө пикириңерди айткыла. Анын жообун кантип оңдосо болорун сунуштагыла.

2

Калькуляторду колдонбостон, амалдарды аткаргыла.

Андан кийин, жообуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $1\frac{1}{4} + 2\frac{1}{4} =$

Текшергиле! _____.

b $2\frac{1}{7} + 1\frac{4}{7} =$

Текшергиле! _____.

c $3\frac{1}{5} + 3\frac{2}{5} =$

 Текшергиле! _____

d $1\frac{1}{15} + 3\frac{4}{15} =$

 Текшергиле! _____

e $1\frac{4}{9} + 2\frac{1}{18} =$

 Текшергиле! _____

f $2\frac{1}{12} + \frac{5}{6} =$

 Текшергиле! _____

- 3** Калькулятор колдонбостон төмөнкү мисалдарды чамалап эсептеп көргүлө. Андан кийин ар биринин маанисин так эсептеп чыккыла:

a $4\frac{5}{6} + 1\frac{1}{6} =$

Чамалап эсептөө:

Анык мааниси:

b $\frac{1}{11} + 3\frac{1}{22} =$

Чамалап эсептөө:

Анык мааниси:

c $1\frac{2}{3} + 2\frac{1}{4} =$

Чамалап эсептөө:

Анык мааниси:

d $2\frac{1}{2} + 1\frac{2}{3} =$

Чамалап эсептөө:

Анык мааниси:

- 4** Самсы жасоо үчүн Айзада $4\frac{1}{3}$ кг картошка сатып алды.
Көбүрөөк жасоо үчүн, ал ошол эле супермаркеттен кошумча $1\frac{2}{5}$ кг картошка сатып алды.
Ал сатып алган картошканын жалпы массасы канча?

2.3-көнүгүү

- 1 Калькуляторду колдонбостон, амалдарды аткаргыла.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $\frac{2}{5} \times \frac{1}{3} =$

 Текшергиле! _____

b $\frac{1}{7} \times \frac{2}{5} =$

 Текшергиле! _____

c $\frac{2}{3} \times \frac{9}{14} =$

 Текшергиле! _____

d $\frac{4}{5} \times \frac{15}{24} =$

 Текшергиле! _____

e $\frac{1}{2} \times \frac{5}{4} =$

 Текшергиле! _____

f $\frac{2}{17} \times \frac{34}{49} =$

 Текшергиле! _____

g $\frac{3}{5} \times \frac{2}{3} =$

 Текшергиле! _____

h $\frac{1}{4} \times \frac{2}{29} =$

 Текшергиле! _____

- 2 Калькуляторду колдонбостон, амалдарды аткаргыла.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $\frac{2}{7} \times \frac{3}{5} = \frac{3}{7}$

b $\frac{1}{6} \times \frac{7}{12} = \frac{1}{2}$

- 3 Калькуляторду колдонбостон, амалдарды аткаргыла.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $\frac{1}{3} \div \frac{1}{2} =$

 Текшергиле! _____

b $\frac{4}{7} \div \frac{2}{9} =$

 Текшергиле! _____

c $\frac{3}{7} \div \frac{2}{7} =$

 Текшергиле! _____

d $\frac{2}{5} \div \frac{7}{2} =$

 Текшергиле! _____

e $\frac{8}{15} \div \frac{2}{5} =$

 Текшергиле! _____

f $\frac{6}{7} \div \frac{2}{5} =$

 Текшергиле! _____

g $\frac{12}{13} \div \frac{3}{4} =$

 Текшергиле! _____

h $\frac{7}{9} \div \frac{5}{7} =$

 Текшергиле! _____

- 4 Эсептебестен, төмөнкү бөлүүлөр туурабы, түшүндүргүлө.
Эгер туура эмес болсо, барабардыкты кантип өзгөртүү керек?

a $\frac{2}{3} \div \frac{6}{7} = \frac{1}{6}$

b $\frac{7}{8} \div \frac{12}{13} = \frac{3}{4}$

- 5 Берилгендердин ар биринде ордунда кайсы сан турат?
Чыгаруу жолуңарды так жазгыла:

a $\frac{1}{2} \times \square = \frac{1}{5}$

b $\frac{4}{5} \times \frac{3}{8} = \square + \frac{1}{10}$

c $\square \div \frac{2}{5} = \frac{1}{3}$

d $\frac{2}{7} + \square = \frac{4}{7} \div \frac{2}{3}$

- 6 Амалдарды аткаргыла:

a $\frac{5}{7} \times \frac{1}{10} + \frac{1}{2}$

b $\frac{5}{6} - \frac{4}{5} \times \frac{3}{8}$

2.4-көнүгүү

- 1 Төмөнкү жөнөкөй бөлчөктөрдү ондук бөлчөктөргө айландыргыла.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $\frac{2}{8} =$

Текшергиле! _____

b $\frac{3}{5} =$

Текшергиле! _____

c $\frac{2}{10} =$

Текшергиле! _____

d $\frac{20}{8} =$

Текшергиле! _____

e $\frac{3}{8} =$

Текшергиле! _____

f $5\frac{4}{5} =$

Текшергиле! _____

- 2 Төмөнкү ондук бөлчөктөрдү жөнөкөй бөлчөктөргө айландыргыла.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $0,05 =$

 Текшергиле! _____

b $1,28 =$

 Текшергиле! _____

c $0,226 =$

 Текшергиле! _____

d $16,35 =$

 Текшергиле! _____

e $7,56 =$

 Текшергиле! _____

f $0,400 =$

 Текшергиле! _____

3

- a $\frac{1}{5} = 0,2$ экенин эске алып, калькуляторсуз $\frac{1}{20}$ дин маанисин тапкыла.

- b $\frac{1}{4} = 0,25$ экенин эске алып, калькуляторсуз $\frac{1}{80}$ дин маанисин тапкыла.

- 4 Самат $2,1000 > 2,100 > 2,10 > 2,1$ деп айтат, анткени $1\,000 > 100 > 10 > 1$.
Самат туура айтып жатабы? Түшүндүрүп бергиле. Эгер ал жаңылган болсо,
туура билдирүү кандай болмок?

- 5** Калькуляторсуз эле, берилген ондук бөлчөктөрдү:
 (i) буруш бөлчөккө, (ii) аралаш санга айландыргыла.

		Буруш бөлчөк	Аралаш сан
(a)	1,3		
(b)	1,45		
(c)	2,05		
(d)	3,7		
(e)	4,5		
(f)	2,8		

2.5-көнүгүү

1 Сандарды салыштырууда $<$, $>$, $=$ белгилерин колдонула:

a $\frac{100}{3}$ 33,3

b $\frac{580}{10}$ 58,58

c 1,025 $\frac{9}{8}$

d 5,55 $\frac{555}{1000}$

e $\frac{21}{8}$ 2,625

f 8,5 $\frac{8}{5}$

2 Төмөнкү сандарды өсүү тартибинде жайгаштыргыла:

a 0,07; $\frac{77}{100}$; $\frac{2}{3}$

b $\frac{999}{100}$; 9,09; $9\frac{1}{9}$

3 $4\frac{1}{4}$; 4,04 жана $\frac{444}{100}$ сандары берилди.

a Бардык сандарды ондук бөлчөктөргө айландыргыла.
Андан кийин, аларды кемүү тартибинде жайгаштыргыла.

b Бардык сандарды жөнөкөй бөлчөктөргө айландыргыла.
Андан кийин, аларды кемүү тартибинде жайгаштыргыла.

Силерге кайсы ыкманы жакты? Эмне үчүн?

4 Беш бала дене тарбиясы боюнча зачет тапшырышты.
Алардын эки көнүгүү боюнча көрсөткүчтөрү таблицада берилген:

Аты	Аскар	Бакай	Арген	Марат	Эрлан
Бат чуркоо (секундда)	11,3	10,5	9,2	9,1	11,2
2,4 км узун аралыкка чуркоо (мүнөттө)	11,32	14,24	12,12	11,35	14,21

Балдардын көрсөткүчтөрүн мыктысынан начарына карай жайгаштыргыла:

a бат чуркоо боюнча;

b 2,4 км алыска чуркоо боюнча.

Балдардын жалпы көрсөткүчтөрүн мыктысынан начарына карай тизгиле.
Жообуңарды кантип тапкандыгыңарды түшүндүргүлө.

2.6-көнүгүү

1 Төмөнкү ондук бөлчөктөрдү көрсөтүлгөн разрядга чейин тегеректегиле:

a $12,12 = \underline{\hspace{2cm}}$ ондук үлүшкө чейин

b $1,85 = \underline{\hspace{2cm}}$ ондук үлүшкө чейин

c $0,705 = \underline{\hspace{2cm}}$ жүздүк үлүшкө чейин

d $3,064 = \underline{\hspace{2cm}}$ жүздүк үлүшкө чейин

e $0,11456 = \underline{\hspace{2cm}}$ миңдик үлүшкө чейин

f $3,678 = \underline{\hspace{2cm}}$ ондук үлүшкө чейин

g $10,107 = \underline{\hspace{2cm}}$ жүздүк үлүшкө чейин

h $0,009 = \underline{\hspace{2cm}}$ жүздүк үлүшкө чейин

2 a Бир жолу Салима 2,1485ти ондук үлүшкө чейин тегеректеди.
 $2,1485 = \underline{\hspace{2cm}}$ ондук үлүшкө чейин

b Кийинки жолу Салима 2,1485 ти жүздүк үлүшкө чейин тегеректеп, андан кийин алынган натыйжаны ондук үлүшкө чейин тегеректеди.
 $2,1485 = \underline{\hspace{2cm}}$ жүздүк үлүшкө чейин = $\underline{\hspace{2cm}}$ ондук үлүшкө чейин

c **a** жана **b** пункттарындагы жыйынтыктарды салыштырып көргүлө.
Эмнени байкадыңар?

d Байкооңордун негизинде кандай жыйынтык чыгара аласыңар?

3 Төмөнкү сандарды калькулятор менен эсептеп, айтылган разрядга чейин тегеректегиле:

a $\sqrt{6} =$ _____ миңдик үлүшкө чейин

b $\sqrt{7} =$ _____ жүздүк үлүшкө чейин

c $\pi =$ _____ миңдик үлүшкө чейин

d $\pi^2 =$ _____ жүздүк үлүшкө чейин

e $\frac{1}{\sqrt{2}} =$ _____ миңдик үлүшкө чейин

f $\frac{\sqrt{8}}{2} =$ _____ жүздүк үлүшкө чейин

4

- a** Жазгүлдүн бою 1,583 метрге барабар. Анын боюнун узундугун жүздүк үлүшкө чейин тегеректегиле.

Жазгүлдүн бою = _____ м (жүздүк үлүшкө чейин)

- b** Самат математикадан алгачкы текшерүү иштеринен 64,48% көрсөткүчүнө ээ болду. Анын натыйжасын пайыздык ондук үлүшкө чейин тегеректегиле.

Русландын натыйжасы = _____ % (ондук үлүшкө чейин)

- c** Майып балдар кайрымдуулук фондусуна ар бир класстан орточо 101,56 доллар түшкөн. Бул сумманы эң жакын долларга чейин тегеректегиле.

Орточо кайрымдуулук = _____ \$ (эң жакын долларга чейин)

5

- a** 14,48ди бүтүн санга чейин тегеректегиле.

- b** 14,48ди ондук үлүшкө чейин тегеректеп, анан алынган натыйжаны бүтүн санга чейин тегеректегиле.

- c** **a** жана **b** бөлүктөрүндөгү жооптор эмне үчүн ар башка деп ойлойсуңар?

2.7-көнүгүү

- 1 Калькуляторду колдонбостон, төмөнкүлөрдү эсептегиле.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $32,5 + (-2,12) =$

 Текшергиле! _____

b $45,3 + 7,701 =$

 Текшергиле! _____

c $18,6 - (-49,56) =$

 Текшергиле! _____

d $57,1 - 23,06 =$

 Текшергиле! _____

e $13,34 + 26,06 - 3,2 =$

 Текшергиле! _____

f $44,538 - 1,169 - 10,15 =$

 Текшергиле! _____

2 Айбек мисалдарды төмөнкүдөй чыгарды:

a $13,1 + 4,2 + 3,2 = 13,1 + 7,4 = 20,5$

b $13,1 - 4,2 - 3,2 = 13,1 - 1 = 12,1$

Кайсы чыгарылыш туура, кайсынысыныкы ката экенин түшүндүргүлө.
Ката болгон чыгарылышты кантип оңдосо болот?

3 Калькуляторду колдонбостон, төмөнкүлөрдү эсептегиле.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $3,52 \times 8 =$

Текшергиле! _____

b $15,2 \times 6 =$

Текшергиле! _____

c $27,41 \times 9 =$

Текшергиле! _____

d $45,3 \div 6 =$

Текшергиле! _____

e $112,56 \div 2 =$

Текшергиле! _____

f $64,8 \div 16 =$

Текшергиле! _____

4 Төмөнкүлөрдү эсептегиле:

a $1,825 \times 10^3 =$

b $38,62 \times 10^4 =$

c $495 \times 10^2 =$

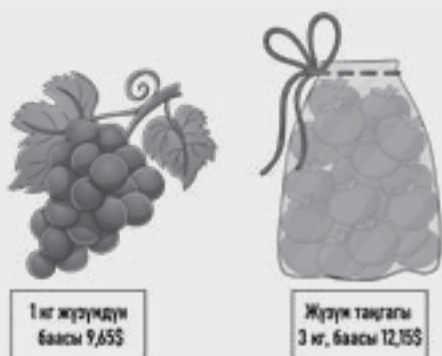
d $501,9 \div 10^4 =$

e $9,41 \div 10^3 =$

f $30022 \div 10^5 =$

- 5 Кызжибек $345 \times 10^2 = 34\,500$ жана $3,45 \times 10^2 = 3,4500$ деп ырастайт. Анын ырастоолору менен макулсуңарбы? Эгер макул болбосоңор, аны кантип оңдомоксуңар?

- 6 Дүкөндө 1 кг жүзүм баасы \$9,65, ал эми 3 кг помидордун баасы \$12,15 турат.

- a 1 кг жүзүм менен 3 кг помидордун жалпы баасы канча?

- b Эгер Салима 3 кг жүзүм алмакчы болсо, ага канча акча төлөөгө туура келет?

- c 1 кг жүзүм 1 кг помидордон канчага кымбат турат?

- d Эгер Улан 1 кг жүзүм жана 2 кг помидор сатып алса, ал жалпы канча төлөшү керек?

2.8-көнүгүү

- 1 Амалдарды аткаргыла.
Андан кийин, жоопторуңарды текшерүү үчүн калькулятор колдонула:

a $-0,5 + (-0,1) =$

 Текшергиле! _____

b $-1,7 + (-1,6) =$

 Текшергиле! _____

c $-3,5 - (-8,1) =$

 Текшергиле! _____

d $-7,92 - (-3,37) =$

 Текшергиле! _____

- 2 Бош орунду толуктагыла:

a $13,4 - \square = 15,61$

 Текшергиле! _____

b $41,9 - \square + 0,25 = 46,05$

 Текшергиле! _____

- 3 Жаныбек $14,23 - \square$ туюнтмасы ар дайым $14,23$ тен кичине деп айтат.
Бул пикирге кошуласыңарбы? Эгер каршы болсоңор, туурасы кандай болушу керек?

2.9-көнүгүү

- 1 Калькуляторду колдонуп, төмөнкү мисалдарды чыгаргыла.
Эгерде так жооп чыкпаса, жообун жүздүк үлүшкө чейин тегеректегиле:

a $14,2 \div 9 - 0,06 =$

b $16,25 \times 1,7 + 8,4 =$

c $150,18 \times 0,01 - 0,001 =$

d $(14,6 + 4,8) \times 2 =$

e $(32,85 - 0,367) \div 3 =$

f $60,5 - 38,7 \div 6 =$

- Канат $32,85 - 0,367 \div 3$ жана $(60,5 - 38,7) \div 6$ мисалдарын эсептеди.
Анын алган жооптору жогорудагы **e** жана **f** бөлүктөрүндөгү жооптордон эмне үчүн айырмаланат деп ойлойсуңар?

- 2 Төмөнкү сандарды калькулятор менен эсептеп, жоопторун жүздүк үлүшкө чейин тегеректегиле:

a $88,4 \div 2,1 + 6,87 =$

b $(3,45 + 6,7) \times 3,79 =$

c $11,35 - 2,81 \div 5 =$

d $5 \times 16,33 + 8,741 \times 2 =$

- 3 1 кг балык \$18,60, 1 кг тоок эти \$6,90 турат. Шахризаданын колунда \$50 бар.

- a Эсептебестен, Шахризада 2 кг балык жана 2 кг тоок этин сатып алууга акчасы жетпейт деп ойлоду. Анын пикирине кошуласыңарбы? Түшүндүргүлө.

b Шахризада 2 кг балык жана 2 кг тоок этин сатып алуу үчүн дагы канча акча кошушу керек?

4 Айшанын бою 1,68 м. Элизанын бою Айшадан 0,1 м узун.
Гүлнанын бою Айшадан 0,05 м кыска.

a Элизанын боюнун узундугун тапкыла.

b Элиза менен Гүлнанын бойлорунун суммасын тапкыла.

2.10-көнүгүү

1 Ар бир пайызды кыскартылган дурус бөлчөккө айландыргыла:

a $25\% =$

b $62\% =$

c $80\% =$

d $8\frac{1}{4}\% =$

e $35\frac{1}{2}\% =$

f $5,8\% =$

2 Берилген пайыздарды кыскартылган буруш бөлчөккө айландыргыла:

a $130\% =$

b $145\% =$

c $138\% =$

d $100\frac{1}{2}\% =$

e $210\% =$

f $100,3\% =$

3 Төмөнкү пайыздарды ондук бөлчөктөргө айландыргыла:

a $67\% =$

b $146\% =$

c $18\frac{3}{4}\% =$

d $126\frac{2}{5}\% =$

e $96,5\% =$

f $59,4\% =$

4

Менин айлыгыма
20% кошулду.

Бекжан

«Менин айлыгыма 10% кошулду,
бирок экөөбүзгө кошулган акча
бирдей эле экен.»

Айдар

Пайыздык көрсөткүчтөр ар башка болгонуна карабастан, алардын алган кошумча суммалары кантип бирдей болушу мүмкүн. Мисал келтиргиле.

2.11-көнүгүү

1 Төмөнкү жөнөкөй бөлчөктөрдү пайыздарга айландыргыла:

a $\frac{2}{5} =$

b $\frac{3}{10} =$

c $1\frac{3}{5} =$

d $\frac{13}{16} =$

e $\frac{11}{5} =$

f $\frac{7}{2} =$

2 Төмөнкү ондук бөлчөктөрдү пайыздарга айландыргыла:

a $0,01 =$

b $0,26 =$

c $0,37 =$

d $1,24 =$

e $1,57 =$

f $2,38 =$

3 Таблицаны толуктагыла:

Жөнөкөй бөлчөк	Ондук бөлчөк	Пайыз
$\frac{3}{40}$		
$\frac{7}{25}$		
$\frac{7}{8}$		
	0,253	
	1,78	
	2,59	
		45%
		78%
		150%
		239%

- 4 А, В жана С дүкөндөрү бирдей сыйымдуулуктагы бөтөлкөлөргө куюлган газдалган суусундуктарды бирдей баада сатышкан. Акция учурунда ар бир дүкөн бааны өзгөртпөстөн, көлөмү чоңураак бөтөлкөлөргө куюлган суусундуктарды сунушташкан.

Кайсы дүкөндөн сатып алмаксыңар? Эмне үчүн?

- 5 Кутуда кызыл, сары жана көк чүкө бар. Чүкөлөрдүн $\frac{2}{5}$ бөлүгү кызыл, ал эми $\frac{7}{25}$ бөлүгү сары.

а Чүкөлөрдүн канча пайызы сары?

б Чүкөлөрдүн канча пайызы көк?

2.12-көнүгүү

1 Төмөнкүлөрдү эсептегиле:

a 2 саны 10дун канча пайызы?

b 45 саны 50нүн канча пайызы?

c $\frac{5}{4}$ саны 5тин канча пайызы?

d $2\frac{1}{2}$ саны 2нин канча пайызы?

2 Төмөнкүлөрдүн ар бирин эсептегиле:

a 25 упайдын 68%ы

b 200 сомдун 116%ы.

c 60 граммдын $30\frac{1}{2}\%$ ы

d 600 метрдин 141,7 %ы.

e 1 сааттын 220%ы.

f 1 кгдын 3%ы
(жообун грамм менен жазгыла).

3 Узундугу 170 см болгон жыгач мамынын 22%ы боёлгон.
Боёлгон бөлүгүнүн узундугун тапкыла.

4 Айнура 1,2 кг ун сатып алды. Ал ундун 35%ын торт жасоого колдонду.
Ал торт жасоого канча ун колдонгон?

5 Идиште 5 600 мл суу бар. Айсулуу суунун 55%ын төгүп салды.

a Идиштен канча суу төгүлгөн?

b Идиште канча суу калды?

6 Бир күнү почтачы 425 катты жеткириши керек болчу. Ал каттардын 32%ын саат 14:00гө чейин жеткирди. Почтачы жеткирбей калган каттардын саны канча?

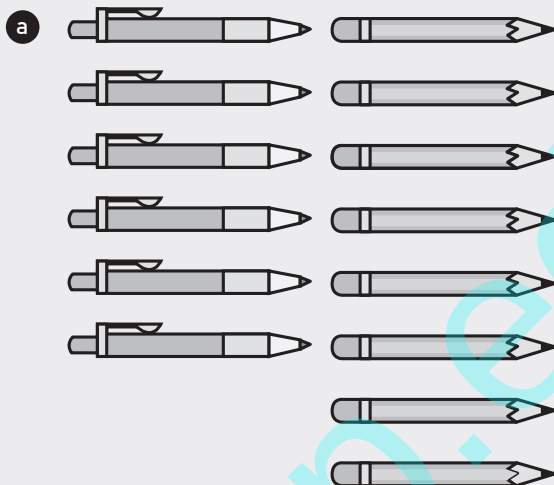
- 7 Айнура акчасынын 60%ына белек сатып алды. Эгер белек \$45 турса, Айнурада башында канча акча болгонун эсептегиле.

- 8 Бир жүк ташуучу унаа таштарды жана 200 кг кумду ташып баратат. Кумдун салмагы таштардын салмагынын 125%ын түзөт. Айдоочу өз унаасы 125 кг таш ташып жатат дейт. Анын айтканына кошуласыңарбы? Эгер кошулбасаңар, унаадагы таштардын салмагын кантип тапмаксыңар?

- 9 Төмөндө берилгендердин кайсыларынын маанилери бирдей?
240тын 50%ы, 50нүн 240%ы, 200дүн 30%ы, 100дүн 60%ы, 1 200дүн 10%ы.

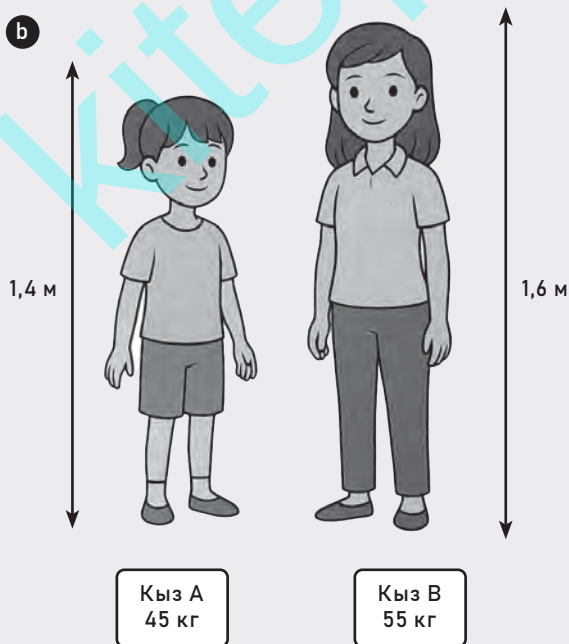
3.1-көнүгүү

1 Катыштарды жөнөкөйлөткүлө:

Калемдердин саны: Карандаштардын саны

= _____

А кыздын бою : В кыздын бою

= _____

А кыздын салмагы : В кыздын салмагы

= _____

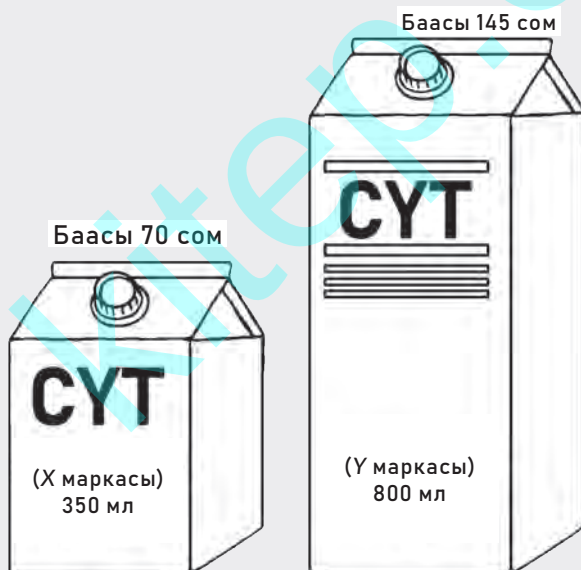
c

Футбол топторунун саны : Баскетбол топторунун саны

= _____

d

X маркасындагы сүттүн баасы :
Y маркасындагы сүттүн баасы

= _____

X маркасындагы сүттүн көлөмү : Y маркасындагы сүттүн көлөмү

= _____

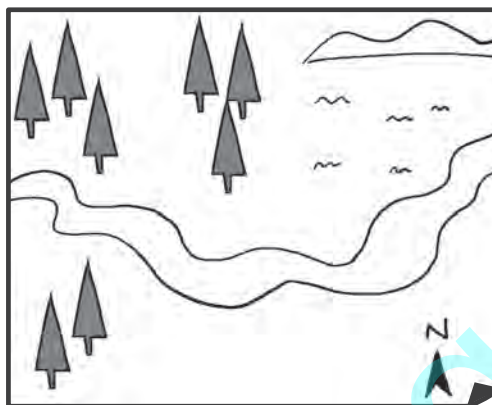
e

Дарыянын чыныгы узундугу

Картадагы дарыянын узундугу

1 см

20 000 см

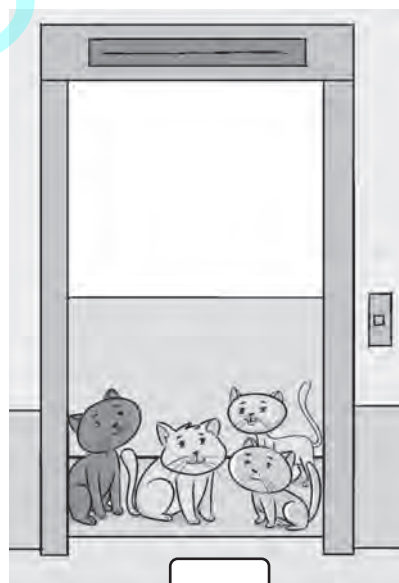
Картадагы дарыянын узундугу : Дарыянын чыныгы узундугу

= _____

f

180 кг

7 кг

Лифттеги адамдардын массасы :
Лифттеги мышыктардын массасы

= _____

Лифттеги адамдардын саны :
Лифттеги мышыктардын саны

= _____

2 Төмөнкү катыштарды жөнөкөйлөткүлө:

a $0,2 : 0,6$

b $\frac{2}{10} : \frac{7}{10}$

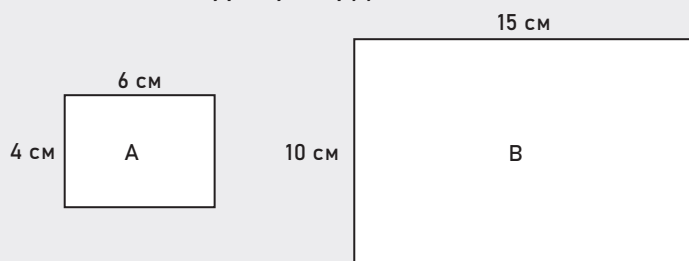
c $0,5 : 1,5$

d $\frac{1}{3} : \frac{5}{6}$

e $12,3 : 14,5$

f $\frac{7}{9} : \frac{5}{18}$

- 3 Сүрөттө А жана В тик бурчтуктары көрсөтүлгөн. А жана В тик бурчтуктардын катышын тапкыла.

Тик бурчтукта
узун жагы —
узундугу, ал
эми кыска
жагы —
туурасы деп
аталат.

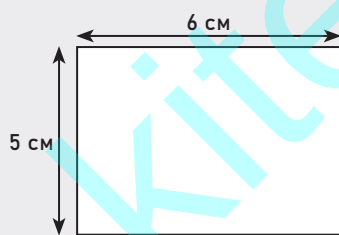
- a А тик бурчтуктун узундугу : В тик бурчтуктун узундугуна
b А тик бурчтуктун туурасы : В тик бурчтуктун туурасына
c А тик бурчтуктун аянты : В тик бурчтуктун аянтына

a, b жана c мисалдарынын ортосунда кандай байланыштарды байкай алдыңар?

- 4 Тик бурчтуктун өлчөмдөрү диаграммада көрсөтүлгөн. Катышын тапкыла:

- a Тик бурчтуктун узундугунун туурасына болгон катышы

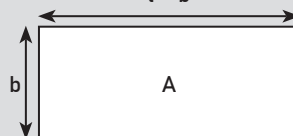
- b Тик бурчтуктун узундугунун периметрине болгон катышы

- c Тик бурчтуктун туурасынын периметрине болгон катышы.

Көңүл
бургула!

Тик бурчтуктун аянты төмөнкү формула менен эсептелет:

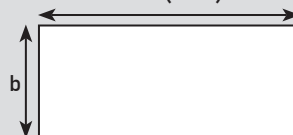
$$l \times b$$

Көңүл
бургула!

Тик бурчтуктун периметри төмөнкүдөй эсептелет:

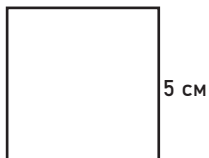
$$2 \times (l + b)$$

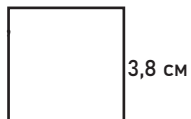

- 5 Квадраттын узундугунун периметрине болгон катышы канча?
Ар түрдүү өлчөмдөгү квадраттарды карап, бул катышты эсептегиле.

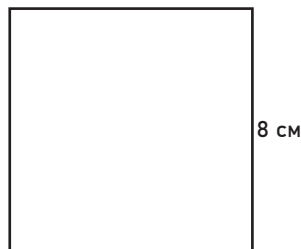
a

b

c

- 6 «Үйүм» наабайканасы дүйшөмбү күнү 8 саатта 200 токоч, ал эми шейшемби күнү 6 саатта 150 токоч саткан. Дүйшөмбү жана шейшемби күндөрдөгү 1 саатта сатылган токочтордун сандарынын катышын тапкыла.

- a Дүйшөмбү күнү сатылган токочтордун санынын шейшемби күнү сатылган токочтордун санына болгон катышын тапкыла.

- b Дүйшөмбү күнү сааттардын санынын шейшемби күнү сааттардын санына болгон катышын тапкыла.

3А тапшырмасы

Биз барыбыз теңбиз

Мугалимдин көрсөтмөсү боюнча 4-5 адамдан болуп топторго бөлүнгүлө.

Ар бир топ үчүн керектүү материалдар: 1 ватман кагазы, 1 маркер.

Аткаруу тартиби:

- 1 Ватман кагазын бирдей 36 даана карточка кылып кескиле.
- 2 Маркер менен эки карточкага барабар катыштарды жазгыла. Силер 18 комплект барабар катыштарды аласыңар.

Мисалы:

1 : 2	Жупташтыргыла	6 : 12
3 : 9	Жупташтыргыла	4 : 12

Кеңеш: Оюнду татаалдаштыруу үчүн, катышка чоңураак сандарды тандасаңар болот.

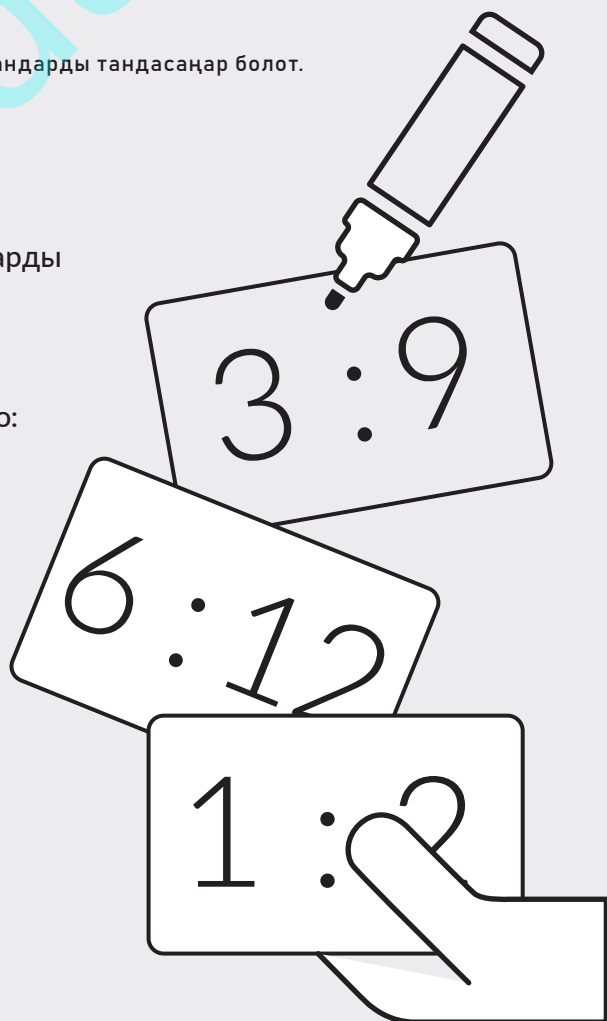
Эрежелер

- 1 Карточкаларды аралаштырып, бардык катыштарды төмөн каратып столго жайгаштыргыла.
- 2 Ар бир оюнчу кезектешип эки карточка ачат:
Эгер эки карточкадагы катыштар барабар болсо:
Оюнчу ал эки карточканы өзүнө алат.
Дагы эки карточка ачууга укуктуу болот.

Барабар эмес болсо:
Карточкалар ордуна кайтарылат.
Кезек кийинки оюнчуга өтөт.

- 3 Эгер оюнчу ката кетирип,
барабар эмес катыштарды алса:
Кийинки кезектен ажырайт.
Алган карточкаларды кайтарып коюуга тийиш.

Эң көп карточка топтогон оюнчу жеңүүчү болот.

3.2-көнүгүү

1 Берилген катышка барабар, эки катышты жазгыла:

a $4 : 6$

b $3 : 6$

c $15 : 25$

d $8 : 20$

2 Төмөнкү катыштар барабарбы же жокпу, аныктагыла.
Эсептөөлөрүңөрдү көрсөткүлө:

a $2 : 4$ жана $5 : 10$

b $3 : 8$ жана $12 : 36$

3 Данияр математика боюнча тестке даярдануу үчүн 10 саат сарптады, ал эми Саламат 8 саат. Данияр 80 упай, Саламат 60 упай алды.

a Даниярдын окууга сарптаган убактысынын
Саламаттын убактысына болгон катышын тапкыла.

b Даниярдын упайынын, Саламаттын упайына болгон катышын тапкыла.

 c Кайсынын аракети жакшыраак жыйынтык берди? Жоопту түшүндүрүп бергиле.

3.3-көнүгүү

- 1 Бермет жана Илим шариктерди 5 : 6 катышында бөлүшүштү. Аларда бардыгы 99 шарик болгон. Ар бирөө канча шарик алды? Чыгарууда таблицаны колдонсо болот.

	Бөлүктөр	Шариктердин саны
Бермет	5	
Илим	6	
Жалпы	11	99

× 9

- 2 Азамат жана Калыс маркаларды 5 : 7 катышында бөлүшүштү. Аларда бардыгы 48 марка бар. Калыс канча марка алды? 1 маселедегидей таблицаны түзүүгө болот.

- 3 Мектептеги илим жана математика сабактарынын жумалык саны $3 : 2$ катышында болгон. Эгерде бул эки сабакка жалпы 10 саат бөлүнгөн болсо, анда илим сабагына канча саат бөлүнгөн?

- 4 Элмира жана Калича туулган күндүн белегинин баасын $2 : 3$ катышында бөлүшүштү. Эгерде белек 150 сом болсо, анда ар бири канча сомдон төлөдү?

- 5 Пицца бышыруу үчүн сыр жана сарымсактын массасы 5 : 4 катышында колдонулат. Эгерде сыр жана сарымсактын жалпы массасы 18 г болсо, колдонулган сырдын массасын тапкыла.

Сыр	→	5 бөлүк
Сарымсак	→	4 бөлүк
Сыр + сарымсак	→	бөлүк
9 бөлүк	→	г
1 бөлүк	→	г
5 бөлүк	→	г
Колдонулган сырдын массасы		г.

- 6 270 сом Алтынай менен Асандын ортосунда 5 : 4 катышында бөлүштүрүлдү. Асан канча сом алды?

- 7 Мектептеги илим жана математика сабактарынын саны 7 : 5 катышында бөлүштүрүлгөн. Эгерде бул эки сабактын жалпы саны 60 болсо, анда илим сабагынын саны канча?

- 8 Салим жана Алекс тыйындарды 5 : 7 катышында бөлүшүштү. Аларда бардыгы 84 тыйыны бар болчу. Алекс канча тыйын алган?

- 9 Эки дүкөн кулпунай сатууда:

А дүкөнү

В дүкөнү

Кайсы дүкөндөн кулпунай сатып алат элеңер? Себебин түшүндүрүп бергиле.